

۴۲۷۴۴

کارشناس

خبرنامه

۱۴۲۹۴۲۸

با تجدید نظر و اصلاحات جدید

راهنمای عملی

تحلیل محتوای کمی و کیفی کتاب‌های درسی

دوره‌ی ابتدایی

تألیف: دکتر محمد نوریان

سرشناسه: نوریان، محمد، ۱۳۴۳ - Nourian, Mohammad

عنوان و نام پدیدآور: راهنمای عملی تحلیل محتوای کمی و کیفی کتاب‌های درسی دوره‌ی ابتدایی / تالیف محمد نوریان

مشخصات نشر: تهران: نشر شورا، ۱۳۹۵

مشخصات ظاهری: ۱۱۲ ص.؛ مصور، جدول، نمودار.

شابک: 978-600-7579-09-1

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: واژه‌نامه.

یادداشت: کتابنامه: ص، ۱۱۲.

موضوع: کتاب‌های درسی -- ایران -- ارزشیابی

Textbooks -- Iran -- Evaluation

موضوع: تحلیل محتوا

Content analysis (Communication)

موضوع: آموزش ابتدایی -- ارزشیابی

Education, Elementary -- Evaluation

رده بندی کلاسیک: ۱۳۹۵ / الف / ۳۰۴۸ LB

رده بندی درسی: ۳۱۰ / ۳۱۰۵

شماره کتابشناسی ملی: ۴۳۱۱۱۱۱۱۱

راهنمای عملی تحلیل محتوای کمی و کیفی کتاب‌های درسی دوره‌ی ابتدایی

تألیف: دکتر محمد نوریان

(با تجدید نظر و اصلاحات جدید)

چاپ اول: تابستان ۱۳۹۵ با شمارگان ۱۰۰۰ جلد

(این کتاب چهار نوبت قبلاً چاپ شده است)

امور هنری: مؤسسه فرهنگی و هنری طراحان ایماژ

چاپ: خجستگان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۵۷۹-۰۹-۱

ISBN: 978 - 600 - 7579 - 09 - 1

قیمت: ۸۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

۵	مقدمه ناشر
۷	مقدمه مؤلف
۸	سازمان‌نمای فصل‌های کتاب
	فصل اول
۹	کلیاتی درباره‌ی کتاب‌های درسی
۱۱	نقش کتاب‌های درسی
۱۴	ساختار و ویژگی‌های کتاب‌های درسی
۱۷	فعالیت‌هایی برای یادگیری بیشتر
	فصل دوم
۲۰	تحلیل محتوای توصیفی متن نوشتاری درس
۲۱	نمونه‌ای از تحلیل محتوای توصیفی متن نوشتاری
۲۷	فعالیت‌هایی برای یادگیری بیشتر
	فصل سوم
۲۸	تحلیل محتوای توصیفی اهداف درس
۳۲	نمونه‌ای از تحلیل محتوای توصیفی اهداف درس
۳۷	فعالیت‌هایی برای یادگیری بیشتر
	فصل چهارم
۳۸	تحلیل محتوای توصیفی تصاویر درس
۴۰	نمونه‌ای از تحلیل محتوای توصیفی تصاویر درس
۴۷	فعالیت‌هایی برای یادگیری بیشتر
	فصل پنجم
۴۸	تحلیل محتوای توصیفی تمرین‌های درس
۵۱	نمونه‌ای از تحلیل محتوای توصیفی تمرین‌های درس
۵۹	فعالیت‌هایی برای یادگیری بیشتر
	فصل ششم
۶۰	تحلیل محتوای ارتباطی متن نوشتاری بر اساس اهداف
۶۳	نمونه‌ای از تحلیل محتوای ارتباطی متن نوشتاری بر اساس اهداف
۷۵	فعالیت‌هایی برای یادگیری بیشتر

فصل هفتم

- ۷۶ تحلیل محتوای ارتباطی تصویر بر اساس متن نوشتاری
- ۷۸ نمونه‌ای از تحلیل محتوای ارتباطی تصویر بر اساس متن نوشتاری
- ۸۷ فعالیت‌هایی برای یادگیری بیشتر

فصل هشتم

- ۸۸ تحلیل محتوای ارتباطی تمرین‌ها بر اساس اهداف
- ۹۱ نمونه‌ای از تحلیل محتوای ارتباطی تمرین‌ها بر اساس اهداف
- ۹۹ فعالیت‌هایی برای یادگیری بیشتر

فصل نهم

- ۱۰۳ تحلیل محتوای کیفی کتاب‌های درسی دوره‌ی ابتدایی
- ۱۰۸ نمونه‌ای از تحلیل محتوای کیفی کتاب درسی
- فعالیت برای یادگیری بیشتر

فهرست منابع

۱۰۹

فهرست منابع

www.ketab.ir

مقدمه

به نام خدا

بنابر نظر متخصصان در زمینه تعلیم و تربیت، یادگیری مؤثر در تعامل بین سه عنصر اساسی این حوزه شامل معلم، برنامه درسی و دانش آموز صورت می پذیرد. از این رو آشنایی معلمان با اهداف، رویکردها، ویژگی ها و ملاحظات که در تألیف کتاب های درسی وجود دارد، از اهمیت ویژه ای برخوردار خواهد بود. از سویی دیگر توانایی معلمان در بررسی محتوای کتب درسی و مقایسه آن با اهداف مورد نظر برنامه ریزان، آنان را قادر می سازد تا جهت انتخاب محتوای مناسب و سازمانده می مساعد آن برای انطباق با شرایط خاص کوشا باشند.

انتشار کتاب حاضر با توجه به کمبود منابع در این باره، می تواند راهنمای مناسبی برای علاقه مندان ورود به این مبحث باشد و آنان را با جنبه های مسند نحایل محتوای کتاب های درسی دوره ی ابتدایی آشنا سازد.

انتشارات شورا وظیفه ی خود می داند از همت و کوششی که آقای دکتر محمد نوریان در تألیف این اثر به کار برده اند، تشکر و قدردانی کند. هم چنین لازم است از همه خوانندگانی که با اظهار نظرهای خود به نوعی بر غنای این اثر افزودند، سپاس گذاری نماید.

فتح الله فروغی

مدیر مسئول انتشارات شورا

چاپ‌های قبلی این اثر نیز با استقبال خوب خوانندگان روبه‌رو شد، اکنون نوبت چاپ جدید کتاب، همراه با تغییرات و اصلاحات لازم فرارسیده است. اقبال جامعه دانشگاهی و فرهنگی کشور به این کتاب می‌تواند به دو دلیل باشد؛ نقش کتاب‌های درسی در فرایند یاددهی- یادگیری و کارآیی روش تحلیل محتوا در تحقیقات مرتبط با رسانه‌های آموزشی.

در مورد محور اول باید توضیح داد با توسعه فناوری و ورود گسترده آن در فرایندهای یاددهی- یادگیری، برخی انتظار داشتند که کتاب‌های درسی محوریت خود را در کلاس درس از دست بدهد، اما آنچه اکنون مشاهده می‌شود برخلاف این تصور است. در همین راستا دفتر آموزش^۱ در هنگ‌کنگ (۲۰۰۹) خاطر نشان می‌کند که «علی‌رغم محبوبیت آموزش‌های الکترونیکی^۲، کتاب‌های درسی رسانه‌ی مهمی برای یادگیری دانش‌آرزان و تدریس در کلاس درس خواهند بود»، همچنان متخصصان معتقدند که کتاب‌های درسی یکی از مهمترین دروندادهای نظام‌های آموزشی هستند (پینگل^۳ ۲۰۱۰) و در تعامل با دروندادهای دیگر نقش مهمی در فرایند یاددهی- یادگیری ایفا می‌کنند. کتاب درسی به عنوان منبع اصلی محتوا، برنامه درسی و راصلی تدریس، در تعیین جهت دهی فعالیت یادگیری دانش‌آموزان، توسط معلمان مورد استفاده قرار می‌گیرد (سیکرووا^۴، ۲۰۱۱). بنابراین ورود فناوری به کلاس درس به‌عنوان یکی از ابزارهای یادگیری در کتاب درسی مطرح می‌شود و کاهش دهنده نقش کتاب درسی نیست.

از طرفی دیگر کاربرد روش تحلیلی محتوا متمرکز بر کتاب‌های درسی نیست، معلمانی که قادر باشند از این روش استفاده کنند، می‌توانند به تحلیل محتوای دیگر رسانه‌های آموزشی نیز بپردازند، وبلاگ‌ها، نشریات الکترونیکی، اسلایدها، فیلم‌ها، آرزشی، سایت‌های تحقیقاتی، ایمیل‌ها و ... وقتی به عنوان ابزار در فرایند یاددهی- یادگیری مورد استفاده قرار می‌گیرند، رسانه آموزشی شناخته می‌شوند.

آنچه چاپ جدید این کتاب را از چاپ‌های قبلی آن متمایز می‌کند توجه به تحلیل محتوای کیفی است که با توجه به تغییر سرفصل‌های درس تحلیل محتوای کتاب‌های درسی دوره‌ی ابتدایی و ضرورت شناخت معلمان و دانشجویان، در فصل آخر کتاب به تحلیل محتوای کیفی کتاب‌های درسی، اختصاص یافته است.

نویسنده باز هم امیدوار است که از نظرات ارزشمند همکاران، معلمان و دانش‌آموزان برای غنی‌تر کردن محتوای این کتاب بهره‌مند شود.

Education Bureau (2009), Working Group on Textbooks and e-Learning Resources

Development, main report Hong Kong, China (SAR).

Pingel, F. (2010). UNESCO Guidebook on Textbook Research and Textbook 2nd revised and updated edition. Paris: UNESCO.

Sikrova, Z. (2011). The role of Textbooks in lower secondary schools in the Czech Republic. IARTEM e-Journal, Volume 4 No 2, 1-22.

1- Education Bureau

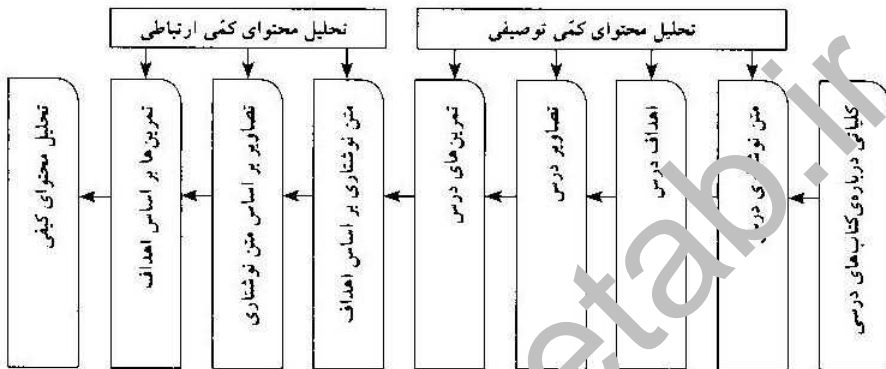
2- e-Learning

3- Pingel, F.

4- Sikrova, Z.

سازمان‌نمای فصل‌های کتاب

این کتاب دارای ۹ فصل است.

در فصل اول کلیاتی درباره‌ی محتوای کتاب‌های درسی و مباحثی چون نقش کتاب‌های درسی، ساختار و ویژگی‌های کتاب‌های درسی به صورت اسامال مورد بحث قرار گرفته است. در هر کدام از فصل‌های دوم تا هشتم بر روی مانی از مدل‌های تحلیل محتوای کتاب‌های درسی، با یک مثال معرفی شده است.

به منظور رعایت اصل سازماندهی مباحث با توالی ساده به شکل در فصل دوم، شش مرحله از مراحل روش تحلیل محتوا ارائه شده و در فصل‌های بعدی به تدریج مراحل افزایش داده شده و به ۱۳ مرحله رسیده است. البته به دلیل مقدماتی بودن این کتاب مراحل مهم دیگری چون تعیین پایایی و اعتبار تحلیل، آورده نشده است.

هر فصل یک مثال از تحلیل محتوای کتاب‌های درسی دوره‌ی ابتدایی را پی‌گیری می‌کند و در انتهای هر فصل مطالبی تحت عنوان "کاربرد بیشتر" به دانشجویان در جهت تعمیم کاربرد آن روش در نمونه‌های دیگر کمک می‌کند. همچنین در هر فصل مباحثی در کادر قرار داده شده است که جنبه‌های نظری نمونه‌ی تحلیل شده را پوشش می‌دهد. این جنبه‌ها بر اساس نیاز از مباحث حوزه‌ی برنامه درسی و یا تجلیل محتوا هستند.

اما در فصل نهم تحلیل محتوای کیفی به اختصار مورد بحث و بررسی قرار گرفته و یک نمونه از این نوع تحلیل محتوا در ارتباط با کتاب‌های درسی دوره‌ی ابتدایی ارائه شده است.